

67 - 72 - 135/2
17.09.2021

До спеціалізованої вченої ради

Д 35.052.19

Національного університету
«Львівська політехніка»
79007, м. Львів, вул. Бандери, 12

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента Мороз Оксани Богданівни на дисертаційне дослідження Кравчука Остапа Леонідовича «Припинення державної служби за порушення присяги», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження.

Для України однією з найбільш важливих завдань є побудова ефективної держави, подолання серйозних недоліків в організації та функціонуванні системи органів державної влади. Вирішення цього завдання вимагає реформування державної служби, яка повинна стати відкритою, конкурентоспроможною та престижною, орієнтованою на результативну діяльність із забезпечення виконання повноважень державних органів, надання державних послуг, активно взаємодіяти з інститутами громадянського суспільства. Державна служба покликана втілювати в життя політику держави у сфері економіки, соціального розвитку, культури, освіти.

Особливо зростає роль державної служби в умовах європейської інтеграції, коли від професіоналізму, корупційної стійкості, уміння службовців своєчасно і ефективно вирішувати завдання державного управління, надавати якісні

публічні послуги залежать нормальне функціонування ринкової економіки, збереження соціальної стабільності в суспільстві, забезпечення і захист законних прав та інтересів громадян. Реформуванню та розвитку державної служби, вдосконаленню законодавства в цій сфері приділяється велика увага.

Сьогодні державна служба переходить на новий етап реформування та розвитку, в ході якого належить вирішити важливі завдання, пов'язані з формуванням системи державної служби як цілісного державно-правового механізму, системи управління державною службою, впровадженням на державній службі ефективних технологій і сучасних методів кадрової роботи, підвищенням ефективності державної служби та результативності професійної службової діяльності службовців.

У цих умовах проблеми правового регулювання припинення державної служби за порушення присяги набувають особливого значення. У науковій літературі відзначається, що назріла потреба у науковому аналізі норм чинного законодавства щодо припинення державної служби за порушення присяги. Все це свідчить про актуальність проведеного Кравчуком О. Л. дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Необхідно підкреслити, що проблематика дисертаційної роботи узгоджується з Пріоритетними напрямками розвитку правової науки на 2016-2020 роки, затвердженими постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 р., та виконана відповідно до науково-дослідної роботи Навчально-наукового інституту права та психології Національного університету «Львівська політехніка»: «Правові, психологічні та інформаційні проблеми розвитку державності в Україні» (державний реєстраційний № 0112U001217) та наукового напрямку кафедри адміністративного та інформаційного права: «Адміністративно-правове забезпечення захисту прав людини і громадянина в умовах інформаційного суспільства».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій.

Дисертаційна робота, є достатньо методологічно збалансованою, оскільки положення наукової новизни, висновки належно обґрунтовані та об'єктивні.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій досягнуто дисертантом за рахунок використання комплексу загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання з метою вирішення поставлених завдань дослідження, опрацювання достатньої кількості інформаційних джерел, здійсненою апробацією одержаних результатів.

Мета дисертаційної роботи відповідає поставленому дисертантом науковому завданню, а саме здійсненню загальнотеоретичного аналізу поняття «присяга», розкриттю його юридичного складу, обґрунтуванню його правової природи, визначенню проблем механізму припинення державної служби внаслідок порушення присяги та гарантій прав державних службовців у разі припинення служби за цією підставою.

Сформульовані завдання дисертантом вирішено, а узагальнені результати відображено у висновках до дисертації.

Обґрунтованості результатів дослідження Кравчука О. Л. також додає їх належна апробація на науково-практичних конференціях та опублікування у шести вітчизняних фахових виданнях і трьох зарубіжних наукових періодичних виданнях.

Найбільш вагомі наукові положення, висновки і рекомендації, одержані дисертантом, знайшли належне обґрунтування у тексті роботи.

Достовірність положень і висновків дисертаційного дослідження досягнуто використанням належних методів дослідження та достатньої джерельної бази. Методи дослідження обрано з урахуванням мети та завдань дисертації. Зокрема, у роботі використано загальнонаукові методи дослідження: системний (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1), структурний (підрозділ 2.2), інституційний (підрозділ 3.1), нормативний (підрозділ 3.2), емпіричний, діалектичний та логічний методи: абстрагування і конкретизація, аналіз та

синтез, дедукція та індукція (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2), а також спеціальні юридичні методи: тлумачення правових норм, компаративно-правовий, історико-правовий та статистичний (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). Застосована методологія дослідження пояснюється специфікою вибраної дисертаційної теми, яка поєднує в собі і загальнотеоретичні, і конкретно-правові елементи. Домінантним методом, використаним у дисертації, став функціонально-правовий, який дав змогу найбільш повно та всебічно висвітлити проблеми, пов'язані з припиненням державної служби за порушення присяги державними службовцями, та отримати цілісне уявлення про сутність і зміст цього феномена (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2).

Нормативну та емпіричну основу дисертаційного дослідження складають Конституція України, законодавчі та інші правові акти, які регулюють і регламентують діяльність державної служби. Водночас під час опрацювання дисертаційної роботи були залучені матеріали судової практики, що дало можливість скласти цілісне уявлення про засоби розв'язання окремих проблем, пов'язаних із припиненням державної служби за порушення присяги в різних галузях права.

Крім того, всебічному дослідженню проблем припинення державної служби за порушення присяги сприяло звернення до нормативно-правових актів зарубіжних країн, а також до норм міжнародного права, які встановлюють основні принципи державної служби і гарантії державних службовців.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Положення наукової роботи ґрунтуються на об'єктивних теоретичних дослідженнях, висновки є обґрунтованими та базуються на власних судженнях автора. Наукова новизна визначається тим, що за характером розглянутих питань вона є одним з перших комплексних теоретико-правових досліджень проблем припинення державної служби за порушення присяги в сучасних умовах правового розвитку України.

Дисертація Кравчука О. Л. вміщує низку елементів новизни. Серед найбільш значимих положень та висновків, що є новими для юриспруденції, вкажемо на такі:

1. Визначено основні обставини, за яких терміни «клятва», «присяга» набували саме юридичного змісту у різних правових системах. Такими можна вважати: а) утворення перших державних інститутів, внаслідок чого виникла необхідність створення апарату управління загальними справами; б) тісний зв'язок перших інститутів присяги з релігійними віруваннями древніх громад; в) ритуальний характер присяги (клятви); г) набуття присягою (клятвою) характеру єдиного і найважливішого доказу при встановленні вини або, навпаки, доказу невинуватості особи, яка присягала; д) застосування присяги до всіх учасників судового процесу.

2. Доведено, що правова категорія «присяга» є збірним поняттям, що охоплює юридичні та моральні зобов'язання. Юридична відповідальність при порушенні присяги може спиратися на морально-етичні критерії, які, формалізуючись, набувають характеру правових.

3. Поняття «присяга» охарактеризовано як юридичний факт, крізь призму загального вчення про юридичні факти в теорії права. З моменту складення присяги: особа офіційно вступає на посаду; набуває певних прав та обов'язків; змінюється її статус; складення присяги породжує правові наслідки; настає відповідальність за її порушення.

4. Обґрунтовано доцільність законодавчого закріплення «присяжних норм» як норм права, які за своїм юридичним значенням є загальнообов'язковим правилом поведінки для суб'єктів, що складають присягу. Зміст «присяжних норм» має бути таким, з якого не буде складно встановити, яка дія чи поведінка (тобто структура поведінки) розцінюється як її порушення. Для «присяжних норм» не характерна триступенева структура – диспозиція, гіпотеза і санкція, як правило, є гіпотеза та/або диспозиція.

5. Аргументовано, що притягнення до юридичної відповідальності за «порушення присяги» є юридично значущими діями, тобто проступками.

Порушенню присяги, як проступку, властиві протиправність: безпосередня (протиправність у цьому випадку означає, що діяння полягає в порушенні правових норм, за що і встановлена юридична відповідальність) та опосередкована (полягає в забороні вчиняти певні діяння та встановлення за них юридичної відповідальності).

6. Обґрунтовано, що для правових наслідків припинення державної служби з підстав порушення присяги значення мають строки: а) строк, протягом якого особу може бути притягнуто до юридичної відповідальності за порушення присяги; б) ефективність встановлення строку, протягом якого особі, звільненій за порушення присяги, забороняється займати певний вид посад, а також строку звільнення від відповідальності за порушення присяги.

7. Висновок про те, що порушення присяги може бути вчинено у формі і активного протиправного діяння (наприклад, умисне затягування строків розгляду ухвалення рішення), і пасивної протиправної бездіяльності (невжиття заходів щодо розгляду заяви, скарги протягом строку, встановленого законом). Суб'єктом порушення присяги є тільки громадянин України, який займає посаду державної служби в державному органі або його апараті, тобто перебуває в трудових відносинах, здійснює повноваження, пов'язані з реалізацією завдань і виконанням функцій держави. Вимоги щодо віку та осудності завжди обумовлені для цих суб'єктів законодавством. Особливість цього суб'єкта полягає не тільки в його загальноправовій характеристиці як державного службовця, учасника трудових правовідносин, а в ознаках, які характеризують винне і протиправне діяння, що утворює дійсний (фактичний) склад цього проступку, який є підставою дисциплінарної відповідальності.

Сформульовані дисертантом висновки відповідають завданням дослідження, відображають у стислій формі результати дослідження.

Дисертація Кравчука О. Л. є завершеною роботою, результати якої можуть знайти своє практичне впровадження у: *науково-дослідній сфері* – для подальших наукових досліджень юридичної відповідальності за порушення державним службовцем присяги, а також правопорядку у сфері державної

служби, зокрема інструментів реалізації завдань та функцій держави у сфері державної служби; *навчальному процесі* – під час розробки і викладання курсів та спецкурсів з таких навчальних дисциплін, як «Адміністративне право», «Адміністративний процес», «Адміністративна відповідальність», «Трудове право» тощо; *правозастосовній діяльності* – для використання в нормопроектуванні запропонованих дефініцій та положень з метою уніфікації чинного законодавства, що регулює процедуру звільнення державних службовців за порушення присяги.

Наведені в дисертації положення, а також узагальнення нормативно-правового матеріалу можуть бути використані в процесі підготовки навчальних посібників і підручників для студентів й аспірантів юридичних факультетів закладів вищої освіти, а також як допоміжний матеріал у процесі складання навчальних програм.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації в опублікованих працях.

Основні результати дослідження викладено в 14 наукових публікаціях, з яких: 6 наукових статей, опублікованих у фахових виданнях України з юридичних наук, 3 – у зарубіжних періодичних наукових виданнях з юридичних наук, 5 опублікованих матеріалів тез доповідей на наукових конференціях.

Оформлення дисертаційної роботи відповідає вимогам, які ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Зміст дисертації відповідає спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Вирішення наукового завдання.

Дисертація Кравчука О. Л. містить вагомі результати, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання, а також забезпечують розв'язання низки практичних питань, що виникають стосовно припинення державної служби за порушення присяги.

Зауваження.

Натомість, не всі авторські тези, твердження і міркування сприймаються як логічний підсумок емпіричних спостережень, що на достатньому рівні обґрунтовані з теоретичних позицій, здобутків юридичної практики і аналізу нормативного матеріалу. Деякі з них потребують додаткових роз'яснень і уточнень з огляду на сучасний стан та перспективи розвитку адміністративно-правової теорії і відповідної законодавчої бази. У зв'язку з цим є необхідність висловити низку зауважень і окреслити дискусійні положення.

1. Доцільно було б узагальнити практику адаптації національного законодавства до вимог Європейського Союзу у контексті реформування законодавства країн Прибалтики і Польщі щодо державної служби та значення присяги державного службовця, у яких система та структура законодавства подібна до чинної нормативної бази України.

2. З огляду на предмет дослідження не зайвим було б більше прискіпливіше розглянути питання співвідношення понять «присяга», «клятва», «ритуал». Оскільки у науковій літературі немає єдності поглядів щодо цих понять.

3. Розглядаючи питання припинення державної служби за порушення присяги варто було б у цьому контексті співвіднести моральну, кримінальну та адміністративну відповідальність державного службовця.

Однак, висловлені зауваження не перешкоджають позитивному ставленню до виконаної Кравчуком О. Л. дослідницької роботи.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів.

Викладене дозволяє зробити висновок, що дисертація «Припинення державної служби за порушення присяги» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених

проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Кравчук Остап Леонідович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент –

доцент кафедри адміністративного права та адміністративного процесу факультету №3 Інституту підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

О. Б. Мороз

